

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 14 sierpnia 2018r. skierowanym przeciwko P. P. powódka (...) Bank spółka akcyjna w W. wniosła o zasądzenie od pozwanego kwoty 133 978,38zł. tytułem wymagalnego kapitału oraz skapitalizowanych odsetek należnych z tytułu udzielonego pozwanemu kredytu, środki z którego uruchomione zostały w dniu 30 czerwca 2016r. Uzasadniając dochodzone roszczenie powódka wskazała, iż pozwany spłacał kredyt w terminach i kwotach odbiegających od tego, co w tym zakresie przewidywał harmonogram spłaty kredytu powodując tym samym powstanie zadłużenia przeterminowanego, co finalnie skutkowało wypowiedzeniem zawartej z pozwanym umowy (pozew k. 6 – 7).

Zapadłym w elektronicznym postępowaniu upominawczym nakazem zapłaty z dnia 17 września 2018r. orzeczono zgodnie z żądaniem pozwu (nakaz zapłaty k. 9). We wniesionym od powyższego nakazu sprzeciwie z dnia 9 października 2018r. pozwany wskazał, iż z uwagi na chorobę psychiczną w dacie zaciągnięcia kredytu znajdował się w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli i z tego też względu wniósł o oddalenie powództwa w całości (sprzeciw k. 11 – 12).

Sąd ustalił, co następuje:

W dniu 27 czerwca 2016r. pozwany zaciągnął u powódki kredyt na sfinansowanie bieżącej działalności gospodarczej w kwocie 124 500zł. na okres 120 miesięcy, w dniu zaś 5 września 2017r. powódka wypowiedziała powyższy kredyt (umowa k. 41 – 44, wypowiedzenie k. 45).

W dniach 2 sierpnia - 19 września 2016r. pozwany poddawany był hospitalizacji z uwagi na epizod depresyjny w chorobie afektywnej dwubiegunowej. W epikryzie odnotowano, iż od kilku już lat występowały u pozwanego okresy obniżonego nastroju i wzmózonej aktywności, kiedy to podejmował różne nieprzemysłane decyzje jak również dokonywał inwestycji. W okresach takich pozwany bywał drażliwy i niepodatny na perswazję. W trakcie leczenia psychiatrycznego kontynuowanego w okresie późniejszym pozwany skarżył się na brak chęci do działania, brak energii, odwlekanie działań, smutek, apatię, brak emocji zaburzenia snu i apetytu, podawał także fakt zaciągnięcia wiosną 2016r. kredytu w kwocie 350 000zł. na zakup kóz, których zadaniem miało być „koszenie trawy”. Objawy, o jakich mowa, leczący pozwanego lekarze odnotowywali na przestrzeni kolejnych lat i to pomimo podejmowanych przez pozwanego co jakiś czas prób leczenia. Ostatni atak choroby nastąpił jeszcze wiosną 2020r. W roku 2017 pozwany zrezygnował z własnej działalności gospodarczej i podjął pracę jako pracownik, po czym utracił to zatrudnienie i znalazł się na utrzymaniu swojego brata, od którego następnie też się wyprowadził. W roku 2018r. pozwany utracił kolejne zatrudnienie. Rozpadło się także jego małżeństwo. Obecnie pozwany przyznaje się do zaciągnięcia różnych kredytów, nie potrafi jednak określić celu, na jaki je brał, nie pamięta również celu, na jaki zaciągnął przedmiotowy kredyt. Zawierając umowy kredytowe wiosną 2016r. pozwany czuł się fantastycznie, wierzył w możliwość szybkiego i łatwego zarobku, uważał się bowiem za wybrańca Boga, z którym utrzymuje szczególną więź, do szpitala zaś zgłosił się sam, kiedy okres wzmózonej aktywności minął. Najbliższe otoczenie obserwowało u pozwanego objawy hipomanii od maja 2016r., już wtedy bowiem pozwany doświadczał obniżonego zapotrzebowania na sen. Towarzyszył temu wysyp pomysłów na rozwój firmy zakładających zaciąganie kredytów i ciągle inwestycje. W okresie tym pozwany dokonał zakupu owcy z tego jedynie powodu, iż w jego przydomowym ogrodzie miało być zbyt dużo trawy. Sam pozwany stwierdzał u siebie przymus mówienia i gonitwę myśli z jednoczesną łatwością rozpraszania uwagi. Miewał również dni, które potrafił przepracować bez przerw na odpoczynek czy też jedzenie. Zwiększeniu aktywności pozwanego w różnych sferach życia nie towarzyszyło jednak wyraźne zaburzenie poczucia realności. Również w maju 2016r. rozpoznano u niego zaburzenia afektywne dwubiegunowe z objawami ostrej manii, w następstwie czego pozwanego skierowano na leczenie w Oddziale Psychiatrycznym Szpitala w S., gdzie rozpoznano u niego zaburzenia afektywne dwubiegunowe z objawami ostrej manii. Mimo tego aż do rozpoczętej 2 sierpnia 2016r. hospitalizacji pozwany nie leczył się psychiatrycznie, pozostawał bowiem bezkrytyczny do objawów choroby jak i potrzeby leczenia. W okresie tym pozwany mając przekonanie co do słuszności swoich działań podejmował rozmaite decyzje w sferze

życia osobistego i zawodowego nie licząc się z ich konsekwencjami. Z uwagi na powyższe, przyjęć należy, iż również sporny kredyt zaciągnięty został w okresie, w którym stan zdrowia psychicznego uniemożliwił pozwanemu świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli, samo podpisanie umowy kredytowej nastąpiło bowiem w okresie ostrego epizodu maniakalnego, w którym pozwany nie zdawał sobie sprawy z okoliczności i nie potrafił przewidzieć skutków swoich działań (pisemna opinia biegłego sądowego lekarza psychiatry k. 149 – 169). Stan taki nie wyklucza jednoczesnego korzystania z kart kredytowych (pisemna opinia uzupełniająca k. 226, zeznania pozwanego k. 279).

Obecnie pozwany nie dysponuje już żadnymi środkami, które uzyskał z tytułu pochodzącego od powódki kredytu, a jedynym źródłem utrzymania pozwanego jest renta chorobowa w kwotach po 950zł. miesięcznie. Na pozwanym ciąży obowiązek alimentacyjny na dwoje dzieci w łącznej wysokości 800zł. Pozwany ma zadłużenie z powyższego tytułu. Na przestrzeni roku 2016 pozwany zaciągnął jeszcze kilka innych kredytów (zeznania pozwanego k. 279).

Sąd zważył, co następuje:

Mając na uwadze kategoryczne wnioski opinii biegłego co do stanu, w jakim pozwany zaciągnął sporny kredyt, żądanie pozwu nie zasługuje na uwzględnienie, jak stanowi bowiem przepis art. 82 kc. nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych. Jak zatem wynika z powyższego, czynność prawna dokonana w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie decyzji lub wyrażenie woli jest **bezwzględnie nieważna i to**, nawet wówczas, gdyby w rezultacie okazać miała się korzystna dla osoby składającej wadliwe oświadczenie woli. Nie ma również znaczenia fakt, czy druga strona takiej czynności prawnej zdawała sobie sprawę ze stanu braku świadomości lub swobody osoby składającej oświadczenie woli (B. Lewaszkiwicz-Petrykowska, w: M. Pyziak-Szafnicka, P. Księżak, Komentarz KC, 2014, s. 948; Z. Radwański, w: SPP, t. 2, 2008, s. 386). Fakt, że osoba taka działała w dobrej wierze, nie ma zatem w tym przypadku żadnego znaczenia (S. G., (...), t. 1, 1974, s. 572), Bezwzględna nieważność obejmuje zawsze całość czynności prawnej dotkniętej brakiem świadomości lub swobody – art. 58 § 3 KC nie znajduje w tym przypadku zastosowania (por. P. Nazaruk, w: J. Ciszewski, Komentarz KC, 2014, s. 189; A. Jedliński, w: A. Kidyba, Komentarz KC, t. 1, 2012, s. 550).

Powyższe oznacza, iż nieważna była również umowa kredytowa, na której powódka opiera dochodzone przeciwko pozwanemu roszczenie, to zaś oznacza z kolei, iż powódka nie może wywodzić z niej żadnych roszczeń przeciwko pozwanemu. Okoliczność powyższa skutkuje koniecznością oddalenia powództwa w całości. Zdaniem sądu z uwagi na przepis art. 321 par. 1 kpc. nie wchodziło również w rachubę udzielenie ochrony żądaniu pozwu w odniesieniu do jego części obejmującej niezwrócony kapitał w oparciu o inną od wskazanej przez powódkę podstawę prawnej, a mianowicie jako nienależnemu świadczeniu, jak wskazano bowiem w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2016r. w sprawie I PK 16/15, podstawą wyrokowania - także w granicach nieprzekraczających żądania powoda - nie mogą być okoliczności faktyczne, nawet jeżeli zostały one przytoczone w toku procesu przez stronę pozwaną, jeżeli powód nie objął ich następnie swoimi twierdzeniami. Sąd nie może uwzględnić roszczenia powoda na innej podstawie niż podstawa faktyczna powoływana przez powoda w pozwie i w toku postępowania. Powód może przedstawić nowe uzasadnienie faktyczne i prawne swojego żądania w toku postępowania, jeżeli jednak tego nie uczyni, pozostaje aktualne uzasadnienie faktyczne żądania przedstawione w pozwie.

Sformułowane przez Sąd Najwyższy odmienne od wskazanego stanowisko dotyczyło rodzajowo zupełnie innych sytuacji, aniżeli zaistniała w niniejszej sprawie, odnosiło się ono do możliwości **zasądzania należności na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, gdy żądanie dotyczyło wynagrodzenia** za wykonanie umowy i w takich też przypadkach Sąd Najwyższy stwierdził, że w sytuacji, gdy umowa, na podstawie której zostały wykonane roboty budowlane, jest nieważna, od strony korzystającej z efektów przeprowadzonych prac sąd może zasądzić wynagrodzenie na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (tak SN w wyr.: z 2.2.2011 r., II CSK 414/10, Legalis; z 19.3.2015 r., IV CSK 368/14, Legalis z glosą F. Zedlera, OSP 2016, Nr 5, poz. 45). Zdaniem sądu za bardziej adekwatny do ustalonego w niniejszym procesie stanu faktycznego uznać należało pogląd wyrażony w wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 14 grudnia 2017r. w sprawie I Aca 1047/17, w którym to postępowaniu powód

dochodził od pozwanego zwrotu kwoty 200.000 zł, twierdząc, że została ona przekazana pozwanemu na podstawie umowy pożyczki, pozwany zaś, nie kwestionując, że jest dłużnikiem powoda z innego tytułu, zaprzeczył jednocześnie, aby zawarł z powodem umowę pożyczki. Ramy procesu zostały przez powoda określone w sposób ścisły, a stanowisko procesowe pozwanego odnosiło się do tak zarysowanego roszczenia. W analizowanym przypadku Sąd Okręgowy uznał, że wobec kategorycznej treści art. 321 § 1 KPC nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem pozwu. Przyznanie przez pozwanego, że powód ma wobec niego roszczenie o zapłatę 200.000 zł, ale z innego tytułu prawnego, nie pozwalało Sądowi Okręgowemu na uwzględnienie powództwa o zwrot pożyczki. Stanowisko powyższe spotkało się z całkowitą aprobatą Sądu Apelacyjnego w Krakowie, który uznał, iż nie zachodziła prawna możliwość zasądzenia od pozwanego kwoty tytułem zwrotu nieistniejącej pożyczki, tylko dlatego, że pomiędzy stronami istniały inne rozliczenia, rodzące dla powoda wobec pozwanego roszczenie o tej samej wysokości, jeżeli postępowanie to, zgodnie z wolą samego powoda, nie odnosiło się do tych rozliczeń (art. 321 § 1 KPC).

Także w wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 12 października 2001r. w sprawie I ACa 383/01 wskazano na niedopuszczalność przejścia z umowy pożyczki na przepisy dotyczące bezpodstawnego wzbogacenia czy też nienależnego świadczenia, podniesiono bowiem, iż zgodnie z art. 321 § 1 KPC, sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. Przepis ten, określając granice wyrokowania wskazuje, że nie może obejmować ono przedmiotu, który nie był objęty żądaniem.

Zdaniem sądu jednak nawet nie podzielałając zasadności prezentowanego wyżej stanowiska żądaniu pozwu w jakiegokolwiek jego części nie sposób byłoby udzielić ochrony z powołaniem się na przepis art. 410 kc., a to z tego względu, iż stosownie do art. 409 kc. w związku z art. 410 par. 1 kc. obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu. W ocenie sądu z taką właśnie sytuacją zużycia bezproduktywnego czy też nieproduktywnego, w której zużycie przedmiotu wzbogacenia doprowadziło do definitywnej likwidacji samego wzbogacenia, mamy do czynienia w niniejszej sprawie. Okoliczność powyższa, podniesiona w zeznaniach pozwanego, nie spotkała się z jakimkolwiek zaprzeczeniem ze strony powódki, co stosownie do art. 229 kpc. oraz art. 230 kpc. uwolniło pozwanego od konieczności dowodzenia jej w jakikolwiek inny sposób. Obecna sytuacja majątkowa pozwanego dowodzi tego, iż zużycie bądź też utrata korzyści płynących z faktu uruchomienia spornego kredytu nastąpiły bez żadnej korzystnej zmiany w majątku wzbogaconego. Analiza powyższej sytuacji nie wskazuje na to, by pozwany zużywając pierwotną korzyść miał jednocześnie nabyć za nią inne mienie albo zaoszczędzić miał koniecznych wydatki, które musiałby pokryć ze swojego majątku, np. spłacając inny dług.

W ocenie sądu z uwagi na potwierdzony opinią biegłego sądowego stan psychiczny, w jakim pozwany się znajdował, nie sposób nakładać na pozwanego powinności liczenia się z obowiązkiem zwrotu uzyskanej od pozwanej korzyści. O powinności takiej mówić można wprawdzie zarówno w sytuacji, w której wzbogacony **wiedział**, że korzyść mu się nie należy, jak też sytuacji, w której był on subiektywnie przekonany o tym, że korzyść mu się należy, chociaż na podstawie okoliczności sprawy **obiektywnie powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu** (J. Pietrzykowski, w: Komentarz 1972, t. II, s. 966; zob. także Czachórski 1970, s. 225; wyr. SN z 2.3.2010 r., II PK 246/09, MoPr 2010, Nr 5, s. 226). W ocenie sądu jednak, w sytuacji trwającej na przestrzeni ostatnich lat choroby psychicznej pozwanego i wywoływanych przez nią zaburzeń świadomości, trudno byłoby stawiać pozwanemu jakiegokolwiek oczekiwania co do możliwości dokonania przez niego racjonalnej oceny konsekwencji podejmowanych działań. Jeśli bowiem – na co wskazuje utrwalone w literaturze prawniczej stanowisko - powinność liczenia się z obowiązkiem zwrotu jest kwestią świadomości wzbogaconego, to fakt występowania dotyczących tę świadomość zaburzeń nie może pozostawać bez wpływu na ocenę sytuacji prawnej pozwanego. W myśl stanowiska SN, wyrażonego w wyr. z 8.6.2017 r. (V CSK 563/16, L.), przy interpretacji formuły "liczenia się z obowiązkiem zwrotu" (dobrej lub złej wiary przy wyzbyciu się lub zużyciu korzyści) istotne są **okoliczności faktyczne**, na podstawie których można formułować ocenę, czy bezpodstawnie wzbogacony powinien jednak brać pod uwagę możliwy obowiązek zwrotu korzyści uprawnionemu. Chodzi zatem o świadomość takiego obowiązku in concreto, a nie obowiązku o charakterze ogólnym i obiektywnym. Mając na uwadze zachodzące w sprawie niniejszej okoliczności wyłączające po stronie świadomość znaczenia podejmowanych przez niego działań, należało orzec jak w sentencji.

Z uwagi na wynik postępowania, powódkę stosownie do wyrażonej przepisem art. 98 par. 1 kpc. zasady odpowiedzialności za wynik postępowania powódkę obciążono zarówno należnymi pozwanemu kosztami zastępstwa prawnego, których wysokość określono na podstawie par. 2 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, jak i nieuiszczonymi w sprawie kosztami sądowymi w postaci wydatków poniesionych na opinię biegłego.

Z/ odpis wyroku z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi powódki